

Děs a bída UP popáté – Akademické tituly každému! Proč?

Motto:

„...v českých vědeckých kruzích (probíhá absurdní debata) o tom, zda se vůbec dají měřit a hodnotit výsledky vědecké práce a jak. Zpochybňování zjevné skutečnosti, že jedna skvělá práce je lepší než sto průměrných a že důležité práce se zpravidla objevují ve špičkových časopisech a jsou zpravidla hojně citovány, zatímco práce bezvýznamné nikoli, je tak nutno vidět spíše jako zábavný materiál k esejí... než seriózní příspěvek do vážné minulé diskuse“.

V. Novotný 2000: Kargo kult, český vědecký. Vesmír 79(5): 284.

Pohled na tabulku s přehledem požadavků na habilitace a profesury na českých přírodovědeckých fakultách mě naplňuje studem. Ačkoli lze pokládat i kritéria jiných univerzit za ne úplně ideální, vychází mi ze vzájemného srovnání PŘF UP jako nejvíce politováníhodná.

V požadavcích na pedagogickou praxi se jednotlivé školy téměř neliší. O tom, jestli stačí 3, 5 nebo 10 let praxe nemá smysl diskutovat, komise musí sama rozhodnout, jestli konkrétní uchazeč přednášet umí, či ne. O čem naopak smysl diskutovat má, jsou požadované kvantitativní publikační parametry. V čem vidím naprostou nevhodnost kritérií na PŘF UP?

Počet publikací – Kvantita není kvalita

Znám docenty i profesory (nejen z UP samozřejmě), kteří mohou předložit kilometrové seznamy článků, a stejně zůstanou vědeckými nulami. Korelace mezi počtem článků a přínosem dané osoby pro vědu a poznání je velmi slabá, pokud vůbec nějaká. Např. jedna z výzkumníků v mém vlastním oboru (ekologie chování) R. Kílnerová má na WoS „jen“ 25 článků, vsadím se však, že neexistuje nikdo z oboru, kdo by ji neznal (WoS = Web of Science; internetová databáze vědeckých článků z časopisů s tzv. impakt faktorem, IF je měřítko citovanosti článků v daném časopise). V téže databázi najdete řadu na podobných tématech pracujících odborníků, kteří mají více článků a nezná je téměř nikdo. Žádný „paradox“ se zde nekoná – Kílnerová má citovanost přes 700, zatímco řadu autorů dříve chrlících jeden článek za druhým necituje téměř nikdo, protože nepřináší je nic zásadního.

Všimněte si, že UP má nejvyšší požadavky na počet publikací (ještě netleskejte) a zároveň nejnižší požadavky na citovanost ze všech „velkých“ univerzit v ČR! Hanba a ostuda: má-li někdo nižší počet citací než počet článků, je jasně, že většina jeho prací nikoho nezaujala natolik, aby je byl jednou citoval – to je dobrý důvod pro ukončení pracovního poměru, a ne pro udělení jakéhokoli titulu!

Citace

Jediná univerzita v ČR, která uvádí ohledně požadavků na citace něco rozumného, je UK. Je jasně, že uchazeč o titul (jakýkoliv), kterému je 40 let, by měl mít několikrát více citací než uchazeč řecké tříletý. Požadovat po třicátníků pár desítek citací (a vždy

Tab.: Doporučené kvantitativní požadavky českých přírodovědeckých fakult na uchazeče o tituly docent a profesor.

Přírodovědecká fakulta	UK Praha ¹	JČU Č. Budějovice	MU Brno	UP Olomouc
• docent				
pedagogická praxe (roky)	3	²	3	3
publikace	20 ³	10 ³	15–20	20–25
monografie/učebnice	–	–	1	0–1
citace	„přiměřené věku“	20	30–40	10
• profesor				
pedagogická praxe (roky)	5	⁴	5	5
publikace	40 ³	30 ³	30–40	30–50
monografie/učebnice	1	1	1	1–3
citace	100	100	60–100	30

¹ Kvantitativní kritéria se liší podle různých sekcí fakulty, zde uvedeny požadavky biologické sekce.

² Jiné kritérium: Počet semestrálních kurzů a 2 hodiny týdně: 5.

³ Explicitně zmíněn IF.

⁴ Jiné kritérium: Počet semestrálních kurzů a 2 hodiny týdně: 8.

více než počet článků!) a po čtyřicátníků pár set citací je požadavek založený na dobře známých publikačních vztazích (citovanost roste s věkem přibližně kvadraticky, což jsem si ověřil pro sebe a několik kolegů). Požadavek 10 citací na habilitaci není založen na ničem – je směšný.

Také u kritérií na profesuru bije do očí PŘF UP s požadavkem půlsta článků (kolik našich profesorů už splňují?) a neuvěřitelných 30 citací (což splňuje už kdejaký postdok).

Soukromí je také absence klauzule „autocitace a citace spoluautorů musejí být vyloučeny“! Je takovou samozřejmost není třeba uvádět? Z doslechu vím o bizarním případě, kdy v seznamu citací měl uchazeč uvedený citace svých prací v diplomkách, které sám vedl!!! Takové citace vypovídají lépe než co jiného o uchazečově zoufalství. Napadlo by někoho uvádět v pokynech pro habilitační a profesorská řízení „... a kromě citací v diplomových pracích“?

Jenže i z řady zdánlivě hojně citovaných odborníků se po detailnějším pohledu na WoS vyklubou vědci marginálního významu, kteří si většinu citací vyrobili sami! A citace od spolupracovníků vypovídají nanejvýš o tom, kolik publikují ti spolupracovníci, resp. kdo má kolik kamarádů, nic o vědeckých schopnostech uchazeče.

Věda...

z jeho členů nebyl na inkriminované přednášce pana Gelnara přítomen (takže byla údajně porušena vědecká zásada empirické prověrky...). To by mohla být pravda, ale v tomto případě může být připomenuta stejně vhodná jiná zásada: věda stojí také na principech, jako je odpovědnost a věrohodnost. A ty právě pan Gelnar jednou provždy ztratil. Já sám jsem shodou okolností slyšel na vlastní uši (měl jsem tedy možnost provést přímý empirický výzkum, jak v ranním vysílání jednoho zlnského radia v sobotu 6. 10. pan Gelnar rozvádí horoskopy na nadcházející víkend. Takové blamáži by se žádný seriózní badatel nikdy propůjčit nemohl a ztratil-li vědec na serióznosti, je to dostatečný důvod k tomu, aby mu akademická půda neposkytovala prostor. Snad poslouží příklad ze sportu: sportovec, který na jedné jediné akci dopoval, je suspendován automaticky ze

Dokončení ze str. 7
všech dalších takových akcí. Stává se z něho dlouhodobě nebo trvale nevěrohodná osoba, ačkoli by mohl být jeho konkrétní výkon v nějakém závodě náhodou věrohodný. Podobně je to s těmi, kteří se propůjčí astrologii a předkládají jako průkazné výzkumy, které nepodrobili vědecké reflexi.

Stojí-li celá kauza za obecnější debatu o tom, co lze na akademické půdě pěstovat, a co ne, nabízím k diskusi svůj radikální závěr: Astrologie a astrologové na akademickou půdu z principu nepatří.

Prof. I. Blecha, vedoucí Katedry filozofie FF UP

Pozn. red.: Stanovisko Ing. D. Assenzy viz <http://www.civ-up.cz/Klub-Sisyfos-a-snahy-o-omezovani-akademie-svobody>; stránky Klubu českých skeptiků – Sisyfos viz <http://www.sysifos.cz/>.

Impakt faktor

Vzhledem k tomu, že v pokynech pro habilitace a profesury na UP se o IF mlčí, předpokládám (a několik osob z vedení PŘF UP mi potvrdilo, že se nemýlím), že článek je prostě článek. V tom případě bych si dovolil požádat o několik profesur již dnes – IF článků mám sice jen 20, ale celkem jsem (většinou jediným) autorem přes 300 článků – to je více než magických 50. To by mohlo stačit, nebo ne? Odpovím sám: samozřejmě, že nemohlo. Populárně-vědecké články by se do publikační činnosti počítat neměly – pouze do té popularizační, která je důležitá, ale méně.

Debata o tom, jestli časopis s IF 0.9, nebo 1.2 je samozřejmě směšná (nejen proto, že v příštím roce se čísla i pořadí nejspíš změň). Na velikosti ovšem záleží. Časopisy s nízkým IF nebo bez IF berou, jako Kunderův doktor Havel, vše „jako smrt“, naopak ty s vysokým IF jsou velmi jenným sítem, jímž projde jen zlomek i těch nejlepších prací. Kromě toho, že IF svědčí o konkurenceschopnosti autorů (vysoká s vysokým IF, žádná s nízkým IF), říká hodně o novosti jejich výzkumu. Ne že by nebylo žádoucí studie replikovat, ale přece jen se poznání většinou rozšiřuje spíše novými myšlenkami – a to je třeba ocenit.

Osobně se domnívám, že je zásadní rozlišovat dvě „impaktové“ záležitosti: 1. rozdíl IF vs ne-IF (časopisy bez IF se těžko shánějí a nejsou zpravidla dohledatelné v elektronických databázích; je v nich tedy dobré publikovat, pokud chcete, aby vaše výsledky nenašly čtenáře); 2. IF nad vs pod mediánem oboru – všechny časopisy s IF sice najdete na WoS, ale ty s nízkým IF často knihovny ani neobjednávají. Doufám, že je každému jasné, že význam IF není jen v tom, že IF v průměru pozitivně koreluje s kvalitou publikovaného výzkumu, ale i v čistě technické stránce věci: k čemu je mi článek v časopise, k němuž nemám snadný a rychlý přístup?

S IF to ale není dobré přehánět. Nature a Science nejsou žádné modly (totiž jsou, ale neměly by být; ostatně pro nás „zelené“ biology je možná vyšší metou Evolution a Ecology než Nature či Science, kam bez senzačních a hlavně pozitivních výsledků neprorazíte). Ovšem publikovat pouze v ne-IF časopisech je opačný extrém. Proti ne-IF časopisům nic nemám (sám v nich publikuji také), ale IF je dobrým měřítkem kvality i konkurenceschopnosti.

Na (PŘF) UP stále vegetují postavy, které uvedené názory pokládají za extrémní, aniž by jim dochézelo, že v kontextu toho, jak fungují univerzity jinde ve světě, jsou extrémní jejich názory. Není divu, že kompetitivního světa badatelské činnosti se bojí právě ti neschopní, neinvenční a neúspěšní. Kdyby měli trochu sebereflexe, řady našich zaměstnanců by značně prořídly. Argument „vždyť ale výborně učí“ je mimo realitu: pro univerzitního pedagoga platí kritérium „umí učit a zároveň dělat výzkum na mezinárodní úrovni“. Kritérium „umí výborně učit a nebadá“ platí pro školu střední.

Povídat hezky o tom, že „kvalitní práce je dobrá a žádoucí“ je málo platné, pokud se nedějí jasné kroky k zlepšení (Cena děkana je sice krokem správným směrem, ale konec cesty se ztrácí někde za obzorem). Je na našem vedení, zda potenciální zkřatkla VUP bude znamenat „výzkumná univerzita Palackého“, nebo „Výšší učiliště Palackého“. Zatím máme k tomu prvnímu dost daleko.

Doc. T. Grim, Katedra zoologie a Ornitologická laborator PŘF UP